

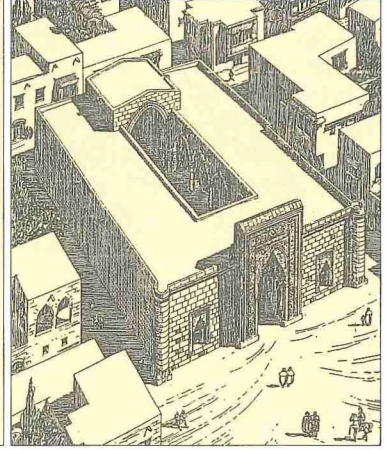
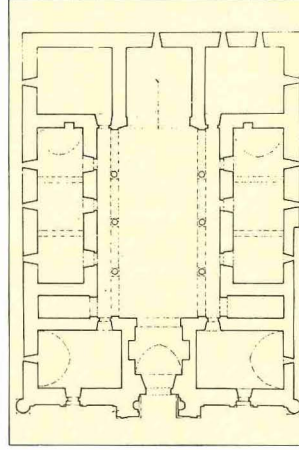
BİBLİYOGRAFYA :

O. C. Busbecq, *Türk Mektupları* (trc. H. Cahit Yalçın), İstanbul 1939, s. 78-80; H. Dernschwam, *İstanbul ve Anadolu'ya Seyahat Günlüğü* (trc. Yaşar Önen), Ankara 1987, s. 290, 292-293; Celâlzâde, *Tabakâtü'l-memâlik* (nşr. P. Kappert), Wiesbaden 1981, vr. 485^b-497^a; Feridun Ahmed Bey, *Münşeâtü's-selâtin*, İstanbul 1274, I, 625-626; A. Ekber Diyanet, *İlk Osmanlı-İran Anlaşması, 1555 Amasya Musalahası*, İstanbul 1971, s. 1-9; Fahrettin Kırzioğlu, *Osmanlıların Kafkas-Elleri'ni Fethi (1451-1590)*, Ankara 1976, s. 240-249; A. Allouche, *The Origins and Development of the Ottoman Safavid Conflict (906-962/1500-1555)*, Berlin 1983, s. 104, 144; Bekir Kütükoğlu, "Tahmasp I", *İA*, XI, 645.

İLHAN ŞAHİN - FERİDUN EMECEN

Amasya
Dârüşşifası'nın
planı ve
restitüsyonu
(A. Gabriel,
Monument
Turc
d'Anatolie,
Paris 1934,
II, şekil 32)

AMASYA DÂRÜŞŞİFASI

XIV. yüzyıl başlarında
inşa edilen bir tıp medresesi
ve şifhane.

Yâkutiye mahallesinde, Yeşilirmak'a paralel olarak uzanan cadde kenarında medrese plan şemasında inşa edilmiştir. Dârüşşifanın portalı üzerinde portal nişini üç yönde tek satır halinde dolanan Arapça kitâbesinden, yapıyı 708 (1308-1309) tarihinde, İlhanlı Hükümdarı Sultan Olcaytu Mehmed Han'ın karısı İlduş Hatun'un kölesi olan Anber b. Abdullah ile Anadolu Emiri Ahmed Bey'in inşa ettirdiği öğrenilmektedir. Ancak mimarı hakkında herhangi bir bilgi yoktur. Dârüşşifanın günümüze ulaşmamış vakfiyesinin 712'de (1312) düzenlendiği de bilinmektedir.

Yapı dıştan dışa 33.60 × 25.60 m. ölçüsünde bir alana, uzun eksenini boyun-

ca doğu-batı yönünde yerleştirilmiştir. Dikdörtgen bir avlu etrafında, uzun eksene paralel iki revak sırası ve bu revakların gerisinde çeşitli mekânlar yer almış, giriş eyvanı ile karşısındaki ana eyvanla da yapı, avlulu iki eyvanlı bir şemaya sahip olmuştur. Ana eyvan içten içe 7.10 × 5.70 m. ölçüsünde olup sivri bir kemerle avluya açılmıştır. Üstü ise çatı-tonoz sistemiyle örtülmüştür. Ana eyvanın doğu duvarında iki yanı tuğla örgü söveli yüksek bir dikdörtgen pencere bulunur. Eyvanın iki yanında yer alan köşe mekânlarına, revaklara açılan yay kemerli birer kapı ile girilir. İçten içe 6.10 × 7.80 m. ölçüsünde, enine dikdörtgen olan bu köşe mekânlarının üstü birer beşik tonozla örtülmüştür. Avlunun iki tarafındaki revaklar ise zar, mukarnaslı ve profilli olarak çeşitlilik gösteren başlıklara sahip sütunlara dayanan muntazam kesme taştan sivri kemerlerle meydana getirilmiştir. Üzeri düz

taş bloklarla geçilerek örtülmüş revakların gerisinde yer alan uzun salonlar halindeki mekânlar yay kemerli üçer kapı ile revaklara açılır. 4.65 × 14.10 m. ölçüsündeki bu salonlar 0.60 m. genişliğinde tuğladan sivri kemerlerin desteklediği uzun beşik tonozla kapatılmıştır. Bu kemerler beden duvarları içine yerleştirilmiş bingi taşlarına oturmakta ve mekânlar da mazgal pencerelerle dışa açılmaktadır.

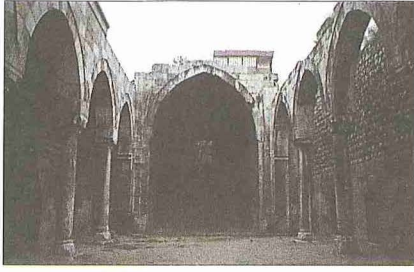
Revakların altına doğrudan doğruya bir kemerle bağlanan iki taraftaki beşik tonoz örtülü eyvanımsı mekânlar, âdeta portal eyvanının iki tarafında bulunan 7.80 × 4.40 m. ölçüsündeki mekânlara geçiş imkânı veren koridorlar halindedir. Batıdaki köşe mekânlarının giriş kapıları, doğudakilerden farklı olarak duvar örgü dokusuyla meydana getirilmiş olup sivri kemerlidir. Batı köşe mekânlarının üzeri de 0.70 m. ölçüsünde açılmayı önleyici birer taşkın tuğla kemerin kuvvetlendirdiği beşik tonozla örtülmüştür.

Taçkapı tarafındaki köşe mekânlarının önemli bir özelliği, 1.30 m. genişliğinde büyük birer pencereyle batı cephesine açılmış olmalarıdır. Bunlar yan cephelere ise birer mazgal pencereyle açılırlar. Âbidevi bir eyvan görünüşündeki taçkapı mekânı 4.10 × 6.50 m. ölçüsünde olup sivri kemerli, beşik tonoz örtülüdür. İki yanda 0.70 m. derinliğinde yay kemerli birer niş burayı hacim olarak daha etkili kılar. Taçkapı açıklığı ise kırık yay kemerli ve iki yanı profilli bir şekilde inşa edilmiş ve eyvanı 2 m. derinlikte bir nişle cepheye bağlanmıştır.

Mimarî özellikleri bakımından yapı caddeye açılan batı cephesiyle âbidevi etkisini günümüze kadar sürdürmüştür.

Amasya Dârüşşifası

Amasya Dârüşşifası'nın içinden bir görünüş

tür. Muntazam kesme taştan örülmüş bu cephe üstten ince profilli taş frizle sınırlanırken, üçte bir oranında daha yüksek ve taşkın olan portal, sahip olduğu plastik özelliğiyle cepheye hâkim bir ifade yaratmaktadır. Fakat bu hâkimiyet portalin iki tarafında yer alan büyük birer pencereyle sağlandığı gibi, bu cepheyi iki yandan sınırlayan silindirik köşe kuleleriyle dengelenerek simetrik bir ifade kazanmaktadır. Böylece binanın giriş cephesi, geleneksel Anadolu Selçuklu yapı özelliğinin bir ifadesi olmuştur. Doğu, batı ve kuzey cepheler ise gelişigüzel taşlarla örülmüş ve birer payanda ile desteklenerek orijinal durumları kaybolmuş biçimde günümüze kadar gelebilmiştir.

Dârüşşifanın avlu cephesi ise çeşitlilik gösteren sütunlar ve başlıkları üzerinde yükselen sivri kemerli revaklar, muntazam kesme taştan kemerli eyvan kemerleri ve taş yüzeylerle dikey hatların hâkim olduğu izlenimini vermektedir. Yapıda dış cephe tezyinatı olarak başlıca süsleme unsuru, taş işçiliğinin ifadelendirdiği portal ve iki yanında yer alan iki dikdörtgen penceredir. Dârüşşifanın portal ve avlu cephesini oluşturan unsurlarda bütünüyle muntazam kesme taş kullanılmıştır. Sütunlar ve sütun başlıkları taş-tandır. Dış duvarlar ve tonoz örtülerde muntazam olmayan taş örgü görülürken, açılmayı önleyici tonoz kemerlerinde tuğla örgü mevcuttur.

Kitâbede de belirtildiği gibi yapı dârüşşifa olarak genel anlamda bir hastahane fonksiyonuna sahipti. Yapının bimarhane olarak tanınması, burada sadece akıl hastalarının bulunduğu düşüncesinden kaynaklanmıştır. Dârüşşifa başlangıçta olduğu gibi sonraları da uzun süre bir tıbbî müessese halinde çalışmıştır. *Cerrâhiyye-i İlhâniyye*'nin müellifi Sabuncuoğlu Şerefeddin b. Ali'nin

burada hekimlik ve cerrahlık yaptığı, aynı müellifin *Mücerrebname* adlı eserinden öğrenilmektedir.

Bugün restore edilmiş ve çevresinde yeşil alan düzenlemesi yapılmış durumda olan bina halkın ziyaretine açık tutulmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Sabuncuoğlu Şerefeddin, *Mücerrebname*, İÜ Ktp., Yıldız Kitaplığı, nr. 335; Hüseyin Hüsameddin, *Amasya Tarihi*, İstanbul 1327-30, I, 171-175; Gönül Cantay (Güreşsever), "Kitab al-Cerrâhiye al-Hâniye Minyatürleri", *I. Milletlerarası Türkoloji Kongresi (İstanbul 15-20 Ekim 1973) Tebliğler*, İstanbul 1979, III, 777-796; a.mlf., *Anadolu Türk Mimarisinde Dârüşşifâlar (Hastaneler)'in Gelişmesi* (doçentlik tezi, 1982), İÜ Ed. Fak.; *Türkiye'de Vakıf Âbideler ve Eski Eserler*, Ankara 1983, I, 259-263.

GÖNÜL CANTAY

AMASYA TARİHİ

Hüseyin Hüsameddin Yasar'ın
(ö. 1939)
şehir tarihçiliğine
önçülük ettiği kabul edilen eseri.

Eser sadece bir şehir ve bölge tarihi değil genel Türk tarihini ele alan bir incelemedir. On iki cilt olarak hazırlanan *Amasya Tarihi*'nin ancak ilk dört cildi ile IV. cildin "bakiyesi" yayımlanabilmiş, V. cilt kaybolmuş, VI-XII arasındaki diğer yedi cilt ise neşredilmek üzere Amasya Belediyesi tarafından satın alınmıştır.

Amasya Tarihi'nin I. cildi (İstanbul 1327 r., 1330 h., 428 s.) Amasya şehrinin dinî ve kültürel müesseselerine ayrılmıştır. Burada şehrin kuruluşu, çeşitli semtleri, kaleleri, mağaraları, mahalleleri, camileri ve türbeleri, edipleri ve hattatları, tarikat şeyhleri ile tekkeleri, âlimleri ve medreseleri, bucakları, ilçeleri ve kasabaları anlatılır. II. cilt (İstanbul 1329 r., 1332 h., 492 s.) genel Türk tarihi mahiyetinde olup bu ciltte şu konular ele alınmıştır: Türkler'in vasıfları ve mezîyetleri, Araplar'ın Türkler hakkındaki takdirleri, Türkler'in nesepleri, Türkmenler'in nesli ve kabileleri, Tatarlar, Çerkezler, Gürcüler, Lazlar, Türkler'in eski dinleri, Anadolu'da Hititler, Battal Gazi, Türkmenler'in İslâmiyet'i kabulü ve türkmen kelimeleri; Azerbaycan, Erzurum ve civarı, Komanlar, Ermeniler ve Rumlar; Amasya'nın tarihi: Turanîler, Hititler ve Türkmenler, Dânişmend Gazi, Selçuklular, Kılıcarslan, Osmanlılar, Osmanlılar zamanında Beylikler; Amasya Valisi Şehabeddin Şâdi Bey'in 736'da (1335) vefatıyla

İlhanlı hükûmetinin yetmiş sekiz yıllık saltanatının son bulması. III. ciltte (İstanbul 1927, 392 s.) esas itibarıyla 706 (1306) yılında Amasya âyanı ve Âzeriler'den başlayarak Amasya tarihi: Beylikler dönemi, Yıldırım Bayezid'in Amasya emâreti, Osmanlılar devri, 1608'de Serdânekrem Kuyucu Murad Paşa'nın Amasya ile bütün o bölgeyi eşkiyadan temizlemesi ele alınmaktadır. IV. cilt (İstanbul 1928, 240 s.) ve bakiyesi (İstanbul 1935, 199 s.) 1017'den (1608) 1099'a (1688) kadar geçen dönemde Amasya'da yetişen âlimlere, şeyhlere ve buraya gelen valilere yani Amasya ile ilgili şahsiyetlerin hayat ve faaliyetlerine ayrılmıştır. Yayımlanmayan ciltlerin muhtevasının da önceki ciltlerde olduğu gibi Amasya'nın XVII. yüzyıldan sonraki tarihî ve kültürel meseleleriyle ilgili olduğu bildirilmektedir.

F. Babinger, sadece yayımlanan kısmı 1800 sayfa kadar tutan *Amasya Tarihi*'nin bazı konularda "gerçek bir hazine" olduğunu söylemektedir. Eser hazırlanırken *Tezkire-i Abdî* (Amasyalı Abdî), *Tezkire-i İlmiyye* (Abdurrahman Eşrefi), *Amasya Meşâhiri* ve *Amasya Tarihi* (Osman Fevzi Olcay) ile *Kitâbeler* (İ. H. Uzunçarşılı) gibi birkaç kaynak dışında

Amasya Tarihi'nin VIII. cildinin müellif hattı nüshasından ilk sayfa (Amasya Beyazıt Ktp., numarasız)

